

Wielkopolska jest jedynym regionem w dzisiejszej Polsce, w którym gościł Adam Mickiewicz. Największy polski poeta przyjechał do Wielkiego Księstwa Poznańskiego w połowie sierpnia 1831 r. Po krótkim odpoczynku zamierzał udać się do ogarniętego powstaniem listopadowym Królestwa Polskiego, zamiaru tego jednak nie zrealizował. Kiedy znalazł się nad graniczną Prosną, powstanie chyliło się już ku upadkowi. Poeta nie zdecydował się na dalszą podróż; pozostał w Wielkopolsce. Przebywał tu ponad pół roku, gościł w wielu pałacach i dworach, poznawał kraj i ludzi. Później okazało się, że było to jego ostatnie spotkanie z ojczyzną.

Nielatwo dziś zrekonstruować trasy wielkopolskich wędrówek wieszca. Mimo że był znanym już poetą, nie pisały o nim gazety. Przybył tu przecież potajemnie, legitymował się fałszywymi paszportami. Nawet goszczące go osoby — w obawie o własne bezpieczeństwo — unikały wspomnienia o nim w prywatnej korespondencji. Badacze wielkopolskiego fragmentu życiorysu Mickiewicza byli więc zmuszeni do wykorzystania różnego rodzaju informacji pośrednich i weryfikowania ich na podstawie znajomości realiów życia oraz atmosfery tamtych lat.

Gdzie więc gościł poeta? Lista miejscowości, w których przebywał na pewno, jest dość długa. Otwiera ją Kopaszewo, gdzie Mickiewicz wpisał się do sztambucha właścicielki już w sierpniu 1831 r. W nadobrzeńskiej okolicy,

w rejonie Kościana, poeta gościł także w Bielewie, Choryni (najdłużej — około miesiąca — w styczniu i lutym 1832 r.), Lubiniu i Osieku. Blisko trzy tygodnie (począwszy od końca sierpnia 1831 r.) spędził Mickiewicz w nadgranicznym Śmiełowie; odwiedził wówczas także Dębno i Żerków. Jesienią 1831 r. gościł także w Luboni, Oporowie i Drzewcach koło Ponieca oraz w Krzekotowicach i Skoraszewicach między Krobią a Kobylinem. W końcu października 1831 r. zawędrował na południowy kraniec Wielkopolski, w okolice Rawicza. Zatrzymał się tam w Konarzewie, odwiedził Kawcze, Łaszczyn, Sarbinowo i Zakrzewo. Kilkakrotnie zapewne zawitał do Poznania, a najdłużej przebywał tu w styczniu 1832 r. Odwiedził też trzy miejscowości położone na północ od stolicy Wielkopolski: Objezierze, Łukowo (gdzie spędził święta Bożego Narodzenia) i Budziszewko. W wielu innych miejscowościach pobyt poety, choć nie udokumentowany, jest wielce prawdopodobny.

Nie sposób w czasie jednodniowej wycieczki dotrzeć do wszystkich miejscowości, w których przebywał poeta. Proponowana trasa umożliwia poznanie kilku najciekawszych; w kolejności zwiedzania są to: Śmiełów (z jedynym w kraju muzeum Adama Mickiewicza), Lubiń, Kopaszewo i Choryń. Na jej przebycie — łącznie ze zwiedzaniem — przeznaczyć należy 8–10 godzin.

TRASA WYCIECZKI

Poznań—Pyzdry—Śmielów—Lubiń—
Kopaszewo—Kościan—Poznań, 224 km

0 km POZNAŃ

Mickiewicz przebywał w mieście zapewne kilkakrotnie, najdłużej — ponad dwa tygodnie — w styczniu 1832 r. Mieszkał wówczas w hotelu Kramarkiewicza. Dziś na budynku stojącym w miejscu dawnego hotelu — na narożniku Al. Marcinkowskiego i ul. 23 Lutego — znajduje się tablica pamiątkowa. Imię poety nosi jeden z głównych placów Poznania; stoi na nim pomnik Adama Mickiewicza, wzniesiony w 1960 r. według projektu Bazylego Wojtowicza i Czesława Woźniaka. Niewielki cokół z tablicą, ustawiony przy kościele św. Marcina, przypomina miejsce, w którym w 1859 r. odsłonięto pierwszy na ziemiach polskich pomnik wieszczą. Autorem tego monumentu był Władysław Oleszczyński. W 1956 r. imię Adama Mickiewicza otrzymał poznański uniwersytet.

Wyjazd ul. Bolesława Krzywoustego i dalej szosą nr 42 na pld.wsch. (kierunek Katowice—Łódź).

22 km KÓRNIK

Miasto 6,1 tys. mieszk., nad Jez. Kórnickim. Lokalny ośrodek usługowy, placówki naukowe PAN. Zamek, obecnie neogotycki, z muzeum wewnątrz i Biblioteką Kórnicką. Obok najbogatsze w Wielkopolsce arboretum. Kościół gotycki, zespół starej zabudowy.

W zbiorach Biblioteki Kórnickiej PAN przechowywany jest m.in. fragment rękopisu III części *Dziadów* Adama Mickiewicza.

Szosa omija miasto łukiem od strony pln.–wsch.

30 km KOSZUTY

Wieś. W alkierzowym dworku z końca XVIII w. Muzeum Ziemi Średzkiej z ekspozycją ilustrującą

wnętrze niewielkiej siedziby szlacheckiej, obok niedużo park. Przy szosie gościniec „Toštoki”, obok niego 3 wiatraki kozłaki przeniesione z pobliskich miejscowości.

35 km ŚRODA WIELKOPOLSKA

Miasto 21,5 tys. mieszk., nad Moskawą i Średzką Strugą. Przemysł spożywczy, metalowy i lekki. Od końca XV w. do rozbiorów miejsce sejmików szlachty z województw poznańskiego i kaliskiego. Kolegiata późnogotycka z renesansową kaplicą, zespół starej zabudowy miejskiej. Odsłonięty w 1997 r. pomnik gen. J.H. Dąbrowskiego.

Szosa omija centrum miasta od strony pld. Przy stacji benzynowej CPN skręcamy w lewo; ze Środy wyjeżdżamy ul. Harcerską i dalej szosą w kierunku Miłosławia.

48 km WINNA GÓRA

Wieś, przed rozbiorami własność biskupów poznańskich, a w latach 1807–18 siedziba gen. Jana Henryka Dąbrowskiego. Zakład doświadczalny Instytutu Ochrony Roślin. Kościół późnobarokowy z 1766 r., rozbud. w 1912 r., z kaplicą grobową gen. Dąbrowskiego. Pałac neoklasycy z 1910 r. z izbą muzealną, otoczony parkiem krajobrazowym.

51 km MIŁOSŁAW

Miasto nad Miłosławką, 3,6 tys. mieszkańców. Lokalny ośrodek gospodarczy. Miejsce zwycięskiej bitwy powstańców Wiosny Ludów z Prusakami 30 IV 1848 r. Kościół z ok. 1620 r., przebud. w XIX i XX w. Pałac z pocz. XIX w., rozbud. na neorenesansową rezydencję. Rozległy park krajobrazowy z pierwszym na ziemiach polskich pomnikiem Juliusza Słowackiego z 1899 r.

Wyjazd z miasta na pld.wsch., szosą nr 441 w kierunku Pyzdr. Po 14 km, w Borzykowie, skręt szosą nr 442 w prawo.

69 km PYZDRY

Miasto nad Wartą, 3,1 tys. mieszkańców. Od 2 poł. XIV w. do 1818 r. stolica powiatu w woj. kaliskim, miejsce bitwy w powstaniu styczniowym.

Późnogotycki kościół farny. Pofranciszkański zespół klasztorny z XIV w., później wielokrotnie przebudowywany, z Muzeum Regionalnym we wsch. skrzydle. Przy Rynku drewniany dom podcieniowy z 1768 r.

Przypuszcza się, że po przekroczeniu granicy między zaborami Adam Mickiewicz dotarł do Pызdr. Uzyskane tu informacje o sytuacji w Królestwie skłoniły go do powrotu na teren Wielkiego Księstwa Poznańskiego.

Wyjeżdżamy z miasta szosą nr 442 przez most na Warcie (kierunek Kalisz). Po 2 km na rozwidleniu dróg skręcamy w prawo, w kierunku Żerkowa.

76 km RUDA KOMORSKA

Wieś na prawym brzegu Proсны.

W czasie zaborów rzeka była granicą pomiędzy Wielkim Księstwem Poznańskim (Prusy) i Królestwem Polskim (Rosja). Prawdopodobnie w tej okolicy Adam Mickiewicz przeszedł granicę w końcu sierpnia 1831 r.

83 km ŚMIEŁÓW

Wieś nad Lutynią. Pałac klasycystyczny z końca XVIII w. (arch. Stanisław Zawadzki) z Muzeum im. Adama Mickiewicza — oddziałem Muzeum Narodowego w Poznaniu. Przy nim park krajobrazowy.

Mickiewicz przybył do Śmiełowa w drugiej połowie sierpnia 1831 r. z zamiarem przejścia niedalekiej granicy i udania się do objęcia powstaniem Królestwa Polskiego. Przypuszcza się, że przekroczył graniczną Prosnę, jednak uzyskane po tamtej stronie wiadomości o dogorywaniu powstania skłoniły go do powrotu. Miast kilku dni spędził w Śmiełowie około trzech tygodni. Gospodarze — Antonina i Hieronim Gorzeńscy — starali się urozmaicić mu czas wycieczkami do okolicznych dworów.

W 1886 r. właścicielami wsi zostali Chełkowscy. Stworzyli oni w Śmiełowie chętnie odwiedzany ośrodek kultu poety. M.in. w 1899 r. gościł tu Henryk Sienkiewicz, w 1924 r. — Ignacy Paderewski. Były tu dzieci wieszczą:

w 1919 r. najstarsza córka Maria Gorecka, w 1925 r. syn Władysław.

Ekspozycja Muzeum przypomina pobyt poety w Wielkopolsce, prezentuje jego dzieła, ilustruje przejawy kultu wieszczca. Zobaczyć tu można m.in. autograf Mickiewicza pozostawiony w jednym z wielkopolskich dworów, poznańskie wydania jego dzieł, konterfekty osób, z którymi się spotykał.

Pałac otacza starannie utrzymany park. Znajduje się w nim wzniesiony w 1970 r. pomnik poety, który jest nieco zmienioną rekonstrukcją monumentu z 1931 r., zniszczonego w czasie okupacji hitlerowskiej. W niewielkim „ogródku Zosi” rosną kwiaty i zioła wymienione w I księdze *Pana Tadeusza*. Literacką postać Zosi symbolizuje brązowa rzeźba *Żniwiarka* dłuta Stanisława Stefana Jackowskiego.

Muzeum otwarte jest codziennie oprócz poniedziałków i dni świątecznych w godz. 10–16 (w lecie w niedziele 10–18).

Wyjazd ze Śmiełowa na płd., drogą w kierunku Żerkowa.

85 km

Schody po lewej stronie drogi prowadzą na punkt widokowy. Ze skraju lasu roztacza się tu rozległy widok na dolinę Warty.

88 km ŻERKÓW

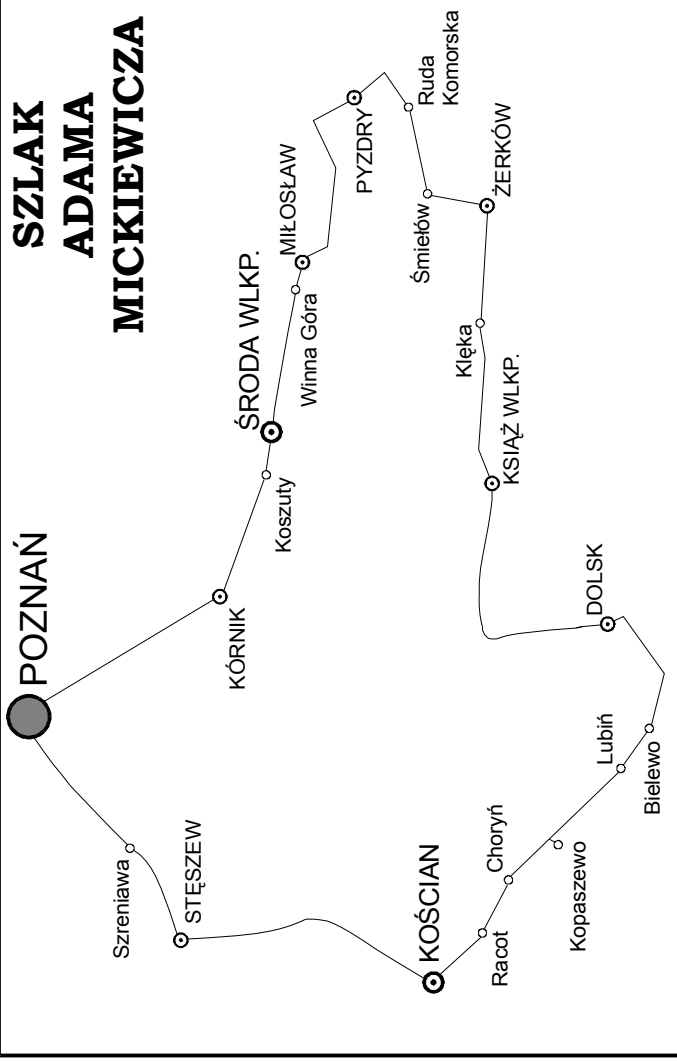
Miasto w pagórkowatej okolicy, 1,9 tys. mieszkańców. Prawa miejskie od XIV w. Na wzgórzu barokowy kościół św. Stanisława, ze starszą kaplicą renesansową.

Na Rynku skręcamy w prawo, na drogę w kierunku Kłęki.

98 km KŁĘKA

Duża wieś z gospodarstwem zielarskim i wytwórnią leków ziołowych.

Przecinamy szosę Poznań—Kalisz, jedziemy prosto szosą nr 436 w kierunku Śremu.

111 km KSIĄŻ WIELKOPOLSKI

Miasto 2,6 tys. mieszk. Lokalny ośrodek usługowo-handlowy. Kościół z poł. XVIII w. (przebud.), pomnik rozstrzelanych w 1939 r. W czasie Wiosny Ludów 29 IV 1848 r. doszło tu do bitwy powstańców z wojskami pruskimi, która zakończyła się klęską Polaków. Pomnik odsłonięty w stulecie bitwy, obok 2 kurhany kryjące prochy poległych.

Po 13 km, w Pyszącej, skręcamy w lewo i po niecałych 2 km, w miejscowości Borgowo, jeszcze raz w lewo — szosą Śrem—Gostyń (nr 434).

134 km DOLSK

Miasto 1,2 tys. mieszk., w połodowcowej rynnie jeziornej. Kościół późnogotycki, drewniany kościół szpitalny, pozostałości dworu biskupów poznańskich. Na przedmieściu Banie barokowy kościół odpustowy. Na zach. od miasta ośrodek wypoczynkowy Podrzekta.

Po 9 km, w Kunowie, skręcamy w prawo szosą nr 308 (kierunek Kościan).

149 km BIELEWO

W czasie pobytu Mickiewicza w Wielkopolsce właścicielem tej wsi był Kalikst Bojanowski. Poeta odwiedził go tutaj zapewne w połowie października 1831 r. Dawny dworek Bojanowskich, wielokrotnie przebudowywany, stracił charakter siedziby szlacheckiej.

152 km LUBIŃ

Duża wieś wśród pagórków morenowych. Około 1075 r. powstał tu klasztor Benedyktynów, istniejący do dziś (z przerwą w latach 1836–1923 i w czasie okupacji hitlerowskiej). Na jednym ze wzgórz kościół barokowy z relikami architektury romańskiej i gotyckiej. Obok klasztor. Na sąsiednim pagórku romański kościół parafialny, rozbud. w stylu gotyckim.

Mickiewicz, przebywając w okolicznych miejscowościach, na pewno odwiedził Lubiń.

W latach międzywojennych lubiński benedyktyn Józefat Ostrowski napisał pierwszą książkę o pobycie wieszczki w Wielkopolsce. Z jego też inicjatywy w stulecie wizyty poety odsłonięto w klasztorze tablicę pamiątkową. Według miejscowej tradycji z postacią Mickiewicza związany jest również fotel celebrycy, stojący w kościele klasztornym. Pochodzi on z Kopaszewa, gdzie poeta miał na nim siadywać podczas odwiedzin w tamtejszym pałacu.

160 km KOPASZEWO

Na skrzyżowaniu dróg skręcamy 1 km w lewo do centrum wsi.

We wsi znajduje się zakład nasiennej-rolny spółki „Danko” z Choryni. W parku pałac klasycystyczny, kaplica późnobarokowa, zabytkowa aleja platana.

W czasie pobytu w Wielkopolsce Mickiewicz zapewne kilkakrotnie przebywał w Kopaszewie. Tutaj zostawił najwcześniejszy ślad swych wielkopolskich wędrówek — dokonany w sierpniu 1831 r. wpis do pamiętnika Honoraty Skórzewskiej, ówczesnej właścicielki wsi. Kopaszewo zostało przez niego wspomniane w nieopublikowanej wersji *Pana Tadeusza*.

Pałac, w którym gościł poeta, spłonął w 1886 r. Odbudowany w końcu XIX w. i przebudowany w latach 1921–23, znacznie odbiega dziś wyglądem od pierwowzoru. Wewnątrz znajduje się skromna Izba Mickiewiczowska (otwarta w dni robocze w godzinach 8.00–15.00). W parku rośnie m.in. okazały „dąb Mickiewicza”, pod którym — na ławeczce z kamieni — miał ponoć siadywać poeta.

Z Kopaszewa wracamy do głównej szosy i skręcamy w lewo, w kierunku Kościana.

167 km CHORYŃ

Wieś. Siedziba spółki „Danko”, zajmującej się hodowlą roślin. Dworek klasycystyczny. Wokół

park, na którego skraju położony jest kościół neogotycki.

Mickiewicz gościł w Choryni co najmniej dwukrotnie. Po raz pierwszy 20 lub 21 września 1831 r., gdy był ojcem chrzestnym Zofii Taczanowskiej, córki właściciela wsi. Ponownie poeta przybył tu w drugiej połowie stycznia 1832 r. i mieszkał do końca swego pobytu w Wielkopolsce. Jeżeli wówczas stąd wyjeżdżał — to na krótko. Tu po raz ostatni spotkał się z bratem Franciszkiem. W Choryni powstała pierwsza wersja wiersza powstańczego *Reduta Ordona*. Poeta opuścił Wielkopolskę w końcu lutego lub na początku marca 1832 r.

Czasy pobytu Mickiewicza pamięta parterowy dworek z końca XVIII w. Naprzeciwko niego stoi dawna oficyna z około 1820 r., później znacznie przebudowana. W niej — według miejscowej tradycji — mieszkać miał poeta.

171 km RACOT

Wieś z dużą stadniną koni. Pałac klasycystyczny, później rozbud., przy nim park krajobrazowy. Kościół późnobarokowy.

177 km KOŚCIAN

Miasto 24,4 tys. mieszk., nad Obrą. Ośrodek przemysłu metalowego i rolno-spożywczego. Gotycki kościół farny, kościoły późnogotycki i neobarokowy, ratusz z Muzeum Regionalnym, zespół starych domów.

W centrum miasta skręcamy w prawo i wyjeżdżamy szosą nr 5 na płn. (kierunek Poznań).

201 km STĘSZEW

Miasto 4,8 tys. mieszk., nad Samicą i kilkoma jeziorami. Kościoły gotycki (przebud.) i neogotycki, nasyp po zamku średniowiecznym. W domu podcieniowym z 2 poł. XVIII w. Muzeum Regionalne.

Szosa omija centrum miasta od strony zach. Dalej przejazd przez tereny Wielkopolskiego Parku Narodowego.

210 km SZRENIAWA

Wieś z ciekawym Muzeum Narodowym Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego.

224 km POZNAŃ

Wjazd do miasta od strony pld.–zach. (ul. Głogowska).

Tekst: Piotr Maluśkiewicz
Zdjęcia: P. Anders, B. Cynalewski, P. Mordal, Z. Szmidt
Projekt graficzny serii: J.B. Łojan
Wydawnictwo WBPiCAK Poznań 2006